

בסייעתא דשמיא

ספר לקוטי תורה

חידושים על התורה ונ"ך
וביאורים בסוגיות השי"ס ושאר ענינים

זאת התורה דנפקא מפומא
דרבינו יצחק אביחצירא זיע"א
בנו הרביעי של מרן אביר יעקב

יצא לאור לראשונה מעצם כתי"ק
לרגל יומא דהילולא הק"ג - י"ד שבט תשע"ה

ועתה יוצא לאור
במהדורה חדשה ומתוקנת
בהוספת כמה חידושים חדשים שלא זכו לראות אור
ראש חודש שבט תשפ"ג

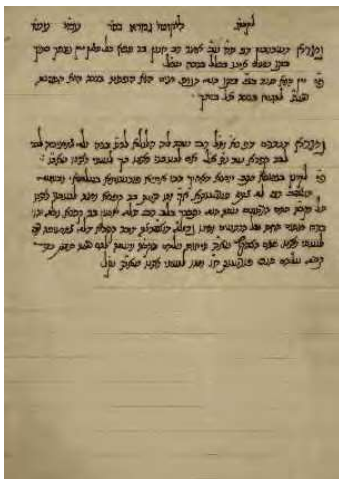
ע"י מכון להוצאת ספרים
ולחקר כתבי יד
"תנו רבנן"
ירושלים

מכון "תנו רבבנן"

"Tanou Rabbanan Paris France"

tanourabbanan@gmail.com

דוגמא מתוך כתב היד
(בבעלות אדון מיכאל קרופ ותודתנו נתונה לו)

דבר המכון

י'גילו ה'לומדים וי'שמחו ה'צדיקים, מה נכבד היום הלזה יום בשורה, יום בו זכינו לראות בהוצאתה של תורה מאפילה לאור גדול, הוא הספה"ק הלזה, מכתב יד נביא וחזזה, מרנא ורבנא מופת הדור והדרו המלומד בנסים ובעל מעשים, זה האיש מרעיש הארץ מרגיז ממלכות ומשאתו יגורו אלים, הלא הוא הוד כ"ק מרן הגאון הקדוש כמוהר"ר **יצחק אביחצירא** זצוק"ל זי"ע"א.

ברגשי גיל ובחרדת קודש, הננו מתכבדים ושמחים להגיש לפני שוחרי תורת רבינו ז"ל ולפני כל יודעי דת ודין את הספר הקדוש הזה, אשר בו העלה רבינו זי"ע את חידושי הק' עלי כתב. כתבי הקודש הללו היו גנוזים וחתומים רבות בשנים והיו מונחים כאבן שאין לה הופכין, וברוך ה' שלא עזב חסדו מאיתנו וזיכנו עתה לעורכם ולהעלותם על מזבח הדפוס למען למד את בני ישראל דעת וחכמה ולמען יהגו בתורתו הקדושה ויאותו לאורו הזך והטהור. תודתנו נתנה לאדון מיכאל קרופ - אשר כתב היד נמצא בבעלותו, על אדיבותו ועל הסכמתו שנתן להדפסת הספר.

בע"ה מקיים אנו לזכות ולההדיר את כל כתבי רבינו זצ"ל מחדש כיאה וכיאות לכבודה של תורה, ויהי רצון שנזכה לברך על המוגמר בקרב ימים. תודתנו נתנה לידידנו ר' יוסף פרץ נר"ו, אשר עמל על חלק גדול מכתב היד הלזה, זכות רבינו תגן בעדו.

תקוותנו ותפילתנו לפני אבינו שבשמים, שזכותו הגדולה של רבינו ז"ל תהא ומגן וצינה בעדנו ובעד כלל ישראל, ונזכה במהרה לראות בהרמת קרנה של תורה ובביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, ואנו תפילה שכשם השתדלותנו זאת אשר השתדלנו בהוצאת כתביו הקדושים, נזכה לההדיר עוד ספרים רבים מתורת רבותינו גאוני הדורות זצ"ל, ותהא מלאכתנו מלאכת

ליקוטי תורה

הקודש לנחת רוח לפני יושב מרומים ולפני רבינו זיע"א, ושפתו שפת אמת
תכון לעד ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, אמון כן יהי רצון.

משה הכהן בועישון ב"ר שמעון ומורי מ"כ

מכון תנו רבנן

מבוא לספר ליקוטי תורה

זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, יום בו זיכנו ה' להו"ל את תורת מוד"ז מרן הגה"ק רבי יצחק אביחצירא זי"ע ולעטרה בציצים ופרחים, בודאי ובודאי שיום זה יום שמחה הוא בעליונים ובתחתונים, וכדאיתא בברכות (ג:) א"ר זריקא א"ר אמי א"ר יהושע בן לוי, אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת, והיינו חידושי תורתו (עי' שפ"א שם), ובשם הגאון בעל הלב אריה ז"ל (פ' ח"י שיה) הביאו דהיינו אי הוה תלמיד חכם וחידש בתורה חידושים, אזי ע"י שמזכיר דבריו פקע מינה שם "מת" ואינו נקרא מת אלא חי ושפתותיו דובבות כמאמרם ז"ל (יבמות צד), וכדרך הא דא"י בב"ק (טז:) "וכבוד עשו לו במוותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו" וכדאסבר לן השטמ"ק (בשם הר"י מייאש) שיושבין לפניו כדרך שישבו לפניו בחייו ואומרים שמועות בד"ת שלמדו ממנו.

ספר זה הינו בעל ל"ו דפים, אשר רבים מהם ריקים. כפי הנראה אינו נכתב ויוחד ע"י רבינו כספר, אלא הם חידושים שכתבם ולאחמ"כ נכרכו יחד. כמו"כ נראה שמעורבים בהם דפים אשר כתבו תלמידים משמו או שהעתיקו לשונו במקו"א, יען כי ישנם דפים הכתובים בכתב אחר ובסגנון שונה, אך באותו ענין.

בגוף הספר לא נמצאה חתימה בכת"ק רבינו זי"ע, אך נקל לשער בוודאות גמורה שהוא כתב ידו, מפאת כמה הכרחים פשוטים: א, כתב היד דומה עד מאוד - הן בסגנון הלשון והן בצורת הכתב - לכת"י רבינו הנודעים. ב, בב' מקומות מזכיר רבינו את אחיו הגדול הגה"ק רבי מסעוד זי"ע בתואר "ואחיפת הגדול כמהר"ם נר"ו", ונראה פשוט שאליו כוונתו. ג, בגוף הספר מזכיר רבינו פירוש אשת חיל שפירש על התורה בספרו "שערי בינה", אשר ספר זה ידוע הוא שהוא של רבינו, וז"ל: "ועוד יש לפרש אשת חיל על התורה בס"ד כמו שפי' קצתה בספר שערי בינה, השם יזכנו ויחינו לפרש כולה לכבוד תורתו

ולכבוד שכירתו ויקיים בנו מקרא שכתוב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך".
ד, מעדות בעלי כתר"י לפני שנים רבות שכתבו בגב הספר בלשון צרפת
שהוא של "ר' יצחק אבוחצירא, תפילאלה". והוא שמו ומקומו של רבינו, וג"כ
זמנו.

ולגילוי דעת אודיע, שהן ב"ה זכות גדולה היא שנפלה בחלקנו לערוך את
הכתבים הק', אך מן הראוי למוד'ע לבינה, שהן תורתו של רבינו עמוקה היא
מני ים ופעמים שכולל במילים מעטות תורה שלימה וכבירה, וכן בכמה ענינים
ע"פ הסוד, אשר לא זכינו לירד לסוף דעתו הרחבה, לפיכך כל שגיאה אם
תימצא חלילה באיזהו מקומן יש לתלותה אך ורק בנו מוקצר דעת המשיג
ועומק המושג.

ולא נצרכה אלא לברכה בצאתנו את הקודש כשועל היוצא מבית קה"ק,
יהא רעוא דזכותו הגדולה תגן בעדנו ויהא זה לנחת רוח לרבינו למען יהיו
שפתי קדשו דובבות ושפתו שפת אמת תכון לעד, ומלאה הארץ דעה את ה'
כמים לים מכסים.

משה הכהן בועישון ב"ר שמעון ומרי מ"כ

מכון תנו רבנן

תולדות רבינו המחבר זי"ע א

רבינו נולד לאביו הגדול מרנא ורבנא מופת הדור איש האלקים המלומד בנסים מרן רבינו אביר יעקב אביחצירא זי"ע במחוז תאפילאלת (סגלמאסא) שבדרום מזרקה בשנת ה'תר"ך (1860 למנינים). על פי דברי תלמידו הגאון המקובל כמוהר"ר אבא חיון זי"ע בהקדמתו לספרי רבו, רבינו נקרא ע"ש רבינו האר"י (רבינו יצחק לוריא אשכנזי), לאשר טרם לידתו ראה אביו בחלומו את רבינו האר"י כאשר מוודיעו על לידת בנו הקרבה שיש בו ניצוץ מנשמתו הקדושה.

בוצין בוצין מקטפיה ידיע, כבר בגיל שש עשרה שנים כתב את הקדמתו הראשונה והמופלאה לספרי אביו בחייו (בשנת ה'תרל"ו), ונודע בשערים גדולתו הנוראה בכל מכמני התורה, יחד עם גינוני קדושה מופלאים. במוצאי יום הכיפורים שנת ה'תרכ"ח סיפרו עדי ראייה אשר התפללו במחיצת מרן אביר יעקב זי"ע, שביקשו לברך ברכת הלבנה אך היתה הלבנה מכוסה בעננים ולא יכלו לברך, וציוה רבינו אביר יעקב שיביאו אליו את בנו הקטן רבי יצחק - בעודו ילד עול ימים. לפליאת הנוכחים הובא רבינו וגער כלפי הלבנה "וכי מור אבי רוצה לברך והיאך מסתתרת את מבעד לענן?" וראה זה פלא מיד התגלתה הלבנה במלוא יפעתה ובירך רבינו יעקב וקהל קדשו בשמחה רבה.

ביום שישי י"ד שבט ה'תרע"ב שקעה שמשו של רבינו בפתע פתאום לאחר שפורעים שפלים עזי נפש נטלו את נשמתו הקדושה בעודו סובב בכפרי האיזור לחזק את בדקי הבית, משמשו רבי מסעוד אדהאן זצ"ל אשר נלוה אליו סיפר שקודם לכן הודיעו רבינו שעוד רגע קט יבואו פורעים וידצחוהו נפש ואילו בו לא ישגיחו, וביקשו שלא יירא אלא ידאג להביאו לקבורה בעיר הקרובה ביותר עוד באותו היום, וכן הוה, הלא היא מצבת קבורת רבינו הקדוש זי"ע עד היום בעיר תולאל הסמוכה לבודניב וגוראמה אשר בחבל תאפילאלת, אשר נודע בקרב בית ישראל כמקום קדוש ונורא אשר רבו בו הישועות והמופתים.

רבינו נשא לאשה את הרבנית הצדקת מרת עזיזה ע"ה, ונולדו להם בן אחד ושתי בנות, הגאון הקדוש כמוהר"ר אבא אביחצירא זיע"א - אשר לימים נשא לאשה את הרבנית מרת "לאלא" חזן בתו של מרן הגה"ק רבינו דוד אביחצירא זיע"א הי"ד, ביתו האחת הינה הרבנית מרת "לאלא" רחל ע"ה - אשר לימים נישאה לכמה"ר משה פדידה זצ"ל, והשניה הרבנית מרת "לאלא" חנו (חנה) - אשר לימים נישאה לרבי מסעוד נזרי זצ"ל.

רבינו זיע"א הניח אחריו ברכה שבעה חיבורים העוסקים בכל חדרי התורה: תולדות יצחק אשר בו נכללו ג' ספרים נפתחים - אלף המגן על פסוקי התנ"ך לפי סדר האלפא ביתא, לב טהור דרשות, שבת הגדול, בו רמז כל מצוות דאורייתא ודרבנן במילת שבת, שרביט הזהב חידושים עהש"ס, זבחי צדק הלכות שחיטה, כתר תורה דרשות, שערי בינה אשר כולו סובב הולך לפרש ולבאר את התיבות "שיר השירים אשר לשלמה" בשה"ש. זיע"א.

ליקוטי גמרא בס"ד עמ"י עש"ו

א

ביאור ברכת שפיכת היין מדוע צריך שפיכת דוקא

גמרא דעירובין דף ס"ח ע"ב^א. אמר רב חנין בר פפא כל שאין יין נשפך בתוך ביתו כמים אינו בכלל ברכה עכ"ל.

פי' יין הוא סוד בגי', ביתו הוא הגוף, מים הוא הפשט, ברכה היא השכינה, כמ"ש להניח ברכה אל ביתך^ב.

ב

**ביאור מדוע רבי נמנע מלהזמין את בר קפרא לבי
הילולא דעביר**

גמרא דנדרים דף נ"א^א וז"ל רבי עבד ליה הילולא לר"ש בריה ולא אזמיניה לבר קפרא עד וכו' א"ל אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו עכ"ו^י.

א. לפנינו דף ס"ח סע"א.

ב. ולפי זה כונת מאמר רבי חנין בר פפא ז"ל הוא, כל מי שלא נשפך הסוד בתוך גופו כמו שפשט התורה נשפך בתוך גופו אינו בכלל השכינה.

ג. לפנינו דף נ' סע"ב.

ד. על אחת כמה וכמה, ופרש"י לא אזמיניה לבר קפרא, לפי שהיה איש ברה"ק ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישחוק, אמר בר קפרא לרבי אם לעוברי רצונו משפיע לו טובה כ"כ לעושי רצונו כו' שהיה מגנהו על שלא זימנו. לעושי רצונו משפיע לו בעוה"ז טובה כ"כ שהתחיל לספר בשבחו בשביל שזימנו ע"כ לשון רש"י.

פי' לקמן בגמרא כתב יומא דאחיק רבי אתיא פורענותא בעלמא, וביומא דעציב רבי לא אתיא פורענותא, א"ך זהו כוונת בר קפרא ומה לעוברי רצונו של הקב"ה שהם הרשעים עשה הוא יתברך בלב רבי שלא יזמין בר קפרא ולא יהוי בדיח משום שחם על הרשעים, והיינו גרמ'א דעצירא'ה" דבר קפרא דלא אזמיניה רבי, לעושי רצונו שהם הצדיקים עאכ"ו שיחוס עליהם הקב"ה ויעשה להם כמה סבות כדי [שלא] תבוא עליהם שום פורענות ח"ו, וזהו לעושי רצונו עאכ"ו וק"ל.

בגמרא אמרו רז"ל "דעת קנית מה חסרת דעת חסרת מה קנית" והובא במדרש פ"י. מהר"ם אחי יפת הגדולי נר"ו פירש, יש לדקדק בזה הלשון מה הטעם שתפסו רז"ל לשון "מה" והניחו לשון "לא".

ותירץ היינו טעמא שמצינו בכמה מקומות בתורה שמילת "מה" משתמשת בלשון שאלה כמו שמצינו גבי אבימלך שאמר לאברהם "מה" הנה שבע כבשות וגו', וגבי יוסף שאמר לאחיו "מה" המעשה הזה, וגבי יהושוע "מה" אתה רואה וכיוצא באלו רבים, שכולם משתמשים בדרך שאלה. והיינו טעמא דרז"ל שתפסו בלשונם לשון "מה" שהיא דרך שאלה. וזהו כוונת מאמרם ז"ל דעת קנית כיון שקנית הדעת לא יש לך לשאול על שום דבר שבעולם ותאמר מה זה ועל מה זה שכיון שיש לך דעת תתלה הכל במאמרו

ה. מליצה ע"ד הא דאיתא בברכות דף ה' ע"ב דין גרמא דעשיראה ביר' וכאן משמש בלשון גרם לעצירת רבי מלחזקין את בר קפרא.

ו. נראה שרבינו ז"ל כיוון להשלים את המקור אח"כ ולא השלים, והוא בקהלת רבה פ"ז.

ז. מליצה עדה"כ בבראשית י כא "ולשם יולד גם הוא אבי כל בני עבר אחי יפת הגדול", וכוונת רבינו לאחיו אדמו"ר רבי מסעוד אביחצירא זיע"א, שהיה אחיו הגדול.

יתברך ולא תשאל מה זה, וזהו דעת קנית "מה" שהיא לשון שאלה תחסר ממך ולא תשאל, וזהו "מה" חסרת וההפך שאמרו דעת חסרת מה קנית, פירושו כמש"ל, שמילת "מה" שהיא לשון שאלה חסרת, וכיון שקנית הדעת תתלה הכל במאמרו יתברך ולא תצטרך לשאול על שום דבר שבעולם. ודו"ק.

ג

רמז לחתימת התלמוד בתיבות "בראשית ברא"

בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ

בראשית ברא ר"ת^ט תלמוד בבלי, יחתמוהו שני אמוראים רב אשי רבינא בזמנם.

ד

ביאור שמות הנהרות היוצאים מעדן

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְמִשְׁקֵי אֶת הַנָּהָר וְכו' שם האחד פישון וכו'

בהקדים מ"ש^י שלשה כתרים הם כתר תורה כתר כהונה כתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן. שם האחד פישון כנגד כתר תורה פה שונה הלכות כמ"ש בתיקונים, הבדלח גי' מ"ט פנים טהור, גיחון גימ' כהן עם ב"ך^י, חדקל אותיות חד קל הוא

ח. בראשית א א.

ט. נראה שכונת רבינו ז"ל לסוף חיבת בראשית ולריש חיבת ברא.

י. שם ב י"א.

יא. אבות ד', י"ג.

יב. עם שני כוללים.

ליקוטי תורה

המלך המיוחד מכל העם, פרת הוא שם טוב שהולך וגדול כפריה ורביה.

ליקבה"ו. ליקוטי תורה . עמ"י עש"ו

פרשת נח

ד

ביאור מקרא דג' בני נח ומאלה נפצה כל הארץ

שְׁלֹשָׁה אֱלֹהִים בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֵלֶּה נִפְצָה כָּל הָאָרֶץ"

יובן בהקדים [מש"כ] בש"ע יו"ד"י הלב יש לו שלשה חללים וכו' נח הוא הלב כמ"ש במדרש קהלת"י על פסוקי וראיתי אני בלבי מנין חן מעלות בלב ע"ש הלב רואה וכו'.

פרשת תולדות יצחק

ה

ביאור אהבת יצחק את עשו ואהבת רבקה את

יעקב

וַיֵּאָהֱב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד כִּפְּיוֹ וכו'"

יג. בראשית ט יט.

יד. סי' מ' סעיף א'.

טו. לע"ע לא מצאנו מדרש זה.

טז. אולי צ"ל "אמרתי אני בלבי" (קהלת ב א, שם ב טו, שם ג יו, שם ג יח).

יז. בראשית כה כח.

יצחק הוא הגוף שרודף אחר הנאות העוה"ז שהוא חלק עשו ורבקה
שהיא הנשמה אוהבת את יעקב שהוא העוה"ב שהוא חלק
יעקב כדרוז"ל.

עי"ל יצחק שהוא הגוף אוהב יצה"ר שהוא עשו ורבקה שהיא
הנשמה אוהבת את יעקב שהוא יצה"ט.

ו

רמזו בתיבת "ההיא"

וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ מִתְרָא וכו"ו

"ההיא" כנגד אות הא אחרונה שבשם שיש לה שלשה מילויים
הרמוזים במילת ההיא הה בהה הי בהי הא בהא ההיא
אותיות אהיה. שערס פ"ט כתר.

פרשת ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה.

ז

ביאור "באר שבע" היינו ברכות ק"ש שאזי נעשה בן
חורין ע"י עסק התורה

רומזו על הקורא קריאת שמע בבקר ובערב ומברך עליה שבע ברכות
בשחר שמים לפניו ואחת לאחריה ובערב שמים לפניו ושמים

יח. בראשית כו יב.

יט. נדצ"ל גימטריא.

לאחריה^ה, וילך חרנה נעשה בן חורין כדרו"ל^א כל הקורא ק"ש שחרית וכו' כאילו קיים והגית בו וכו'.

פרשת ויקרא

ה

רמז לשחימת יצה"ר ע"י אכילה במהרה

וְשַׁחַט אֹתוֹ עַל יָדוֹ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לִפְנֵי יְרֵד וְזָרְקוּ וכו'^ב

רומז על יצה"ר ששוחט אותו האדם על השלחן הנק' מזבח כפרה כדרו"ל^ב. צפונה רומז על שלחן בצפון לפני ה' ע"ז נא' זה השולחן אשר לפני ה'^ג והכל הוא כחידושי תורה על המזון דזוהי הכנעת^ד סט"א^ה.

ב. משנה ברכות א', ד'

כא. נדרים דף ד' ע"ב.

כב. ויקרא א יא.

כג. חגיגה דף כ"ז ע"א רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם עכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו.

כד. יחזקאל מא כב.

כה. לא ברור בכת"י ונראה שכן צ"ל.

כו. סטרא אחרא.

ז

רמז דברי עקביא בן מהללאל בפסוק אלה תולדות

נח

בע"ה אלה תולדות נח ונח"י

בהקדים מ"ש התנא עקביא י' מהללאל"י אומר הסתכל בשלשה דברים וכו' ופירשו מאין באת על הנשמה שבאה מתחת כסא הכבוד ולאן אתה הולך ליהנות מזיו השכינה ולפני מי וכו' שהקב"ה מדקדק עם חסידיו וכו' וזה"ש אלה תולדות נח - כנגד מאין באת, נח איש צדיק היה בדורותיו - כנגד ולאן אתה הולך שצריך לסגל מצות ומע"ט כדי ליהנות מזיו השכינה, וזהו את האלהים התהלך נח - כנגד ולפני מי אתה עתיד ליתן וכו'.

פרשת תרומה

י

ביאור חילוק איכות התרומה ורמזיהן לסעודות

ולימוד שבת

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וכו' וזאת התרומה וכו'

בהקדים מ"ש בש"ע יו"ד סימן רמ"ט במעלות הצדקה וע"ש, וזהו ויקחו לי תרומה ופי' רש"י זלה"ה לי לשמי, וזאת היא

כו. בראשית ו ט.

כח. משנה אבות ג', א'.

כט. וזהו שכתוב.

ל. שמות כה ב-ג.

התרומה הצדקה המעולה היא ויקחו לי לשמי כנגד מעלה ראשונה בצדקה שלא ידע לא הנותן ולא המקבל, מאת כל איש אשר וכו' שידע הנותן למי נתן, מעלה שניה, וזאת התרומה כנגד מעלה ג'. וזהו זהב מעלה א' וכסף מעלה שניה ונחשת ג'.

או יאמר דשלוש תרומות האמורות כנגד ג' סעודות של שבת או כנגד לימוד מועד שבת' דההוצאות שמוציא אדם עליהם נותנים לו כפלים מן השמים כדדרשו בעלי רשומות בחשבונם^{לא}.

יא

ביאור "כי יגעת" היינו שעושים רצונו של מקום שאו נקרא ישראל

ישעיה מג [כב] ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל

הנה בזמן שישאל עושים רצונו של מקום אינם צריכים לשום זכות אבל כשאינם עושים רצונו של מקום צריך שיתלו עצמן באילן גדול הוא יעקב אבינו ע"ה בחר שבאבות שצורתו חקוקה תחת כסא הכבוד, וזה"ש "ולא אתי קראת" דהיינו בזמן שכנסת ישראל אינם עושים רצונו של מקום מרוב חסדו יתברך מביט בצורת יעקב אבינו ע"ה שצורתו חקוקה בכסא הכבוד "כי יגעת בי" דהיינו כשעושים...^{לב} יגעת בי לעשות רצוני תקרא בשם ישראל, כמ"ש הנביא לעיל ישראל אשר בך אתפאר וק"ל.

לא. לא ברור בכת"י ונראה שכן צ"ל.

לב. מחוק, אך כוונת רבינו לומר "דהיינו כשעושים ישראל רצונו של מקום".

יב

ביאור הפסוק יבוא שלום וגו' ע"ד מלחמת היצר
וחילותיו

ישעיהו נז [ב]. יבוא שלום ינוחו על משכבותם חלף נבחו.

בהקדים מ"ש גמ' דברכות דף ה'י"ג "אמר רבי לוי בר חמא אמר רשב"ל, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגזו ואל תחטאו, אי אזיל מוטב, ואי לא יעסוק בתורה, שנאמר אמרו בלבבכם. אי אזיל מוטב, ואי לא יקרא קריאת שמע, שנאמר על משכבכם. אי אזיל מוטב, ואי לא יזכור לו יום המיתה, שנאמר ודומו סלה, עכ"ל.

זה"ש "יבוא בשלום" דהיינו כשיבוא לך יצה"ר עסוק בתורה הנק' שלום כמ"ש דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, אי אזיל מוטב ואי לא יקרא ק"ש וזהו "ינוחו על משכבותם" היא קריאת שמע, אי אזיל מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה, זהו "הולך נכוחו" הוא יום המיתה שהולך יצה"ר נוכח האדם, עכ"ל וק"ל.

ולזה סובב הולך מאמר רז"ל בשעה שהצדיק נפטר מן העולם שלש כתות יוצאות לקראתו א' אומרת יבוא שלום כנגד שנצח יצרו בעסק התורה הנק' שלום ואחת אומרת ינוחו על משכבותם כנגד שנצח יצרו בקריאת שמע ואחת אומרת הולך נכוחו כנגד שנצח יצרו ביזכור לו יום המיתה והיינו טעם ג' כתות במוטב"ה תלתא כחדא וק"ל.

לג. ריש עמוד א'.

לד. משלי ג יז.

לה. מליצה ע"ד הא דאיתא בגמ' גבי כו"ד "במותב תלתא כחדא הוינא כד אסהיד

יג

**ביאור מהות כף אחת עשרה וחב שהם מאה ברכות
שסגולתם כסגולת הקטורת**

כף אחת עשרה וחב מלאה קמח^ל

א"ל^ל בהקדים מ"ש מוהר"ר חיד"א זלה"ה בס' מדבר קדמות מערכת ב"ת^ל וז"ל ברכות דוד המלך ע"ה תקן ק' ברכות לפי שהיו מתים ק' בכל יום עמד ותקן ק' ברכות ונעצרה המגפה, תנחומא פר' קרת. והמברך מאה ברכות יש לו שכר אלף זהובים כמבואר פרק כסוי הדם דעשר זהובים על כל ברכה, ובאמירתן נזכה לעוה"ב עכ"ל. וזה"ש "כף" גימ' מאה ברכות וכל אחת מהמאה ברכות "עשרה זהב" שכרה שהם עשרה זהובים. עוד "אחת עשרה זהב" עם שני כוללים גימ' אלף דהיינו הכ"ף הזאת שכרה אלף זהובים ועוד בה מלאה קטרת דה"י בכח מאה ברכות עוצר המגפה דעצירתה היא הקטרת כמ"ש ויתן את הקטרת ויכפר על העם.

יד

**מראה מקום לפירוש "מקראי דברים" היינו נשמה
וסובב הולך על זה**

אפשר לרמוז פסוקים אלו על הנשמה.

קדמנא" וכו'.

לו. בקרבנות הנשיאים בפרשת נשא (במדבר פרק ז).

לז. אפשר לפרש.

לח. אות ג'.

ישעיה הלט אָשִׁירָה זָא לִידִידִי שִׁירַת דּוּדִי לְכַרְמוֹ כָּרֵם הִיָּה לִידִידִי
בְּקָרֵן בֶּן שָׁמֶן: וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקָלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיִּכֶּן מִגִּדְל
בְּתוֹכוֹ וְגַם יָקָב חָצַב בוֹ וַיָּקוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בָּאֲשִׁים: וַעֲתָה
יּוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַם וְאִישׁ יְהוּדָה שִׁפְטוֹ נָא בִּינִי וּבִין בְּרָמִי: מַה לַעֲשׂוֹת
עוֹד לְבָרָמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בוֹ מִדּוּעַ קָנִיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ
בָּאֲשִׁים: וַעֲתָה אוֹדִיעָה נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה לְבָרָמִי הִסֵּר
מִשׁוֹפְתּוֹ וְהִיָּה לְבָעַר פֶּרֶץ גְּדֵרוֹ וְהִיָּה לְמַרְמָס: וַאֲשִׁיתָהוּ בְּתָה לֹא יִזְמַר
וְלֹא יַעֲדֵר וְעָלָה שְׁמִיר וְשִׁית וְעַל הָעֵבִים אֲצִוְהָ מִהַמְטִיר וְעָלִיו
מָטָר: כִּי כָרֵם יִהְיֶה צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נֹטֵעַ שְׁעָשׂוּעִיו
וַיָּקוּ לְמִשְׁפָּט וְהָנָה מִשְׁפָּח לְצִדְקָה וְהָנָה צַעֲקָה:

פרשת ויקהל

זו

**ביאור סתירת הפסוקים גבי שביתת שבת וביאורם
ע"פ מחלוקת בית שמאי ובית הלל**

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וכו'

ובפרשת יתרו ששת ימים תעבוד ועשית וכו', קשו קראי הדדיס"א
ויובן בהקדים מ"ש בגמרא דביצה ט"ז בית שמאי אומרים
מחד שביך לשבתיך ובית הלל אומרים ברוך ה' יום וזהו ששת
וכו' שנעשית מאליה כסברת ב"ה ופסוק ששת ימים תעבוד כב"ש
דאמרי מחד שביך לשבתיך.

לט. פסוקים א-ז.

מ. שמות לה ב.

מא. צ"ל אהרדי.

מז

ביאור דברי רז"ל מעולם לא זוה שכינה מִישראל ואפי' בשבת חול

במדרש^מ מעולם לא זוה שכינה מִישראל בשבתות וימים טובים ואפילו בשבת של חול, וראיתי ע"ז כמה פירושים ונלע"ד דהכי פירושו לא זוה וכו' בשבתות וי"ט כשחל יו"ט בשבת דתרי קדושות איכא קדושת שבת וקדושת יו"ט לכן לא זוה ואפי' בשבת של חול דווקא בלא יו"ט לא זוה השכינה מִישראל. ומהר"ם אחי הגדול נר"ו פירש בהקדים מ"ש רז"ל דאלמלא שמרו ישראל ב' שבתות כהלכתן מיד נגאלין א"ך בודאי אורך הגלות מצד שאנו מחליין שבת ועושים שבת חול וזהו ואפילו בשבת של חול לא זוה שכינה מִישראל.

פרשת חקת

יז

ביאור מהו ספר מלחמות ה' דהיינו תלמוד בבלי

על כן ואמר בספר מלחמות ה' את זהב בסופה ואת הנחלים ארנון^מ
ספר מלחמות הוא תלמוד בבלי שנלחמים בו התנאים והאמוראים

מב. עיין זוה"ק סוף פר' קרח (זוה"ק ח"ג דף קע"ט רע"ב).
מג. במדבר כא יד.

והרמז מלחמות גי' תלמוד בבלי וכמו שתורה שבנכתב^נ נק' ספר
התורה כן הש"ס נק' ספר כן גימ' ס' מסכתות שיש במשנה.

פרשת בלק

יח

ביאור מהו וצים שהוא ג' שנקראו ע"ש של הקב"ה

וַיֵּצֵא מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּצְוֶה אֶשְׂרָא וַיִּצְוֶה עֲבָר וְנָם [הוא עֲדִי אֲבָד] (וכו')^נ

בהקדים מ"ש בגמרא דבבא בתרא דף ע"ה^נ וז"ל שלשה נקראו על
שמו של הקב"ה צדיקים משית ירושלים עש"ב, וזה"ש
"וצים" שהיא ר"ת צ'דיקים י'רושלים מ'שיח "מיד כתים" עתידין
לצאת מן הכתות והשפלות "וענו אשור" תחת עינויים בגלות יהיה
להם אושר לעת"ל "וענו עבר" אותיות ועון עבר "וגם הוא עדי
אבד" הוא אדום שהיה גדול בגלות עדי אבד בכ"א.

מד. נדצ"ל שבכתב.

מה. אולי כוונת רבינו ז"ל שראש חיבת ספר היא בגימ' ששים לרמזו על ששים
מסכתות שבמשנה.

מו. במדבר כד כד.

מז. ע"ב.

ע"ז דף ה'מח

י"ט

ביאור מהות ומעם כפרת הקב"ה את עוונות הכלל
והיחיד

בעה"ז

גמרא ע"ז פרק ראשון וז"ל ואמר ריב"ל לא עשו ישראל את העגל
אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שנא' ^{מט} מי יתן והיה
לבכם זה להם ליראה אותי [וגו'] כל הימים והיינו דא"ר יוחנן משום
רשב"י לא היה דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראויים לאותו
מעשה, לא היה דוד ראוי לאותו מעשה דכתיב ולבי חלל בקרבי
ולא ישראל ראויים לאותו מעשה דכתיב מי יתן והיה לבכם זה להם
ליראה אותי וכו' כל הימים (ולא) [אלא למה] עשו (אלא) לומר לך
שאם חטא יחיד אומרים לו כלך [אצל] יחיד שעשה תשובה אף
אתה (עושה) [עשה] תשובה ואם חטאו ציבור אומרים להו לכו אצל
צבור שעשו תשובה אף אתם עשו תשובה, וצריכא דאי אשמועינן
יחיד משום דלא מפרסם חטאיה אבל צבור דמפרסם חטאיהו אימא
לא (צריכה), ואי אשמועינן צבור משום דנפיש (ברחמי) [רחמייהו]
אבל יחיד דלא אלימא זכותיה אימא לא צריכא. והיינו (דאמר)
[ד]רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב נאם דוד בן ישי

מח. צ"ל דף ד' ע"ב.

מט. דברים ה כו.

ונאם הגבר הוקם על, נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה עכל"ה.

תהלים מזמור ס"ה פסוק [ד'] דְּבָרֵי עֲוֹנָת גָּבְרוּ מִנִּי פִּשְׁעֵינוּ אֶתָּה תִּכְפֹּרם

בגמרא ע"ז דף (ו') [ה'] אמרו לא היה דוד ראוי (מאותו) [לאותו] מעשה ולא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל דוד ואם חטאו רבים הרי ישראל עשו את העגל ונתכפר להם במעשה המשכן. מובן מזה המאמר שלא היה דוד ראוי לעשות עון בת שבע ולא היו ראויים ישראל לעשות עון העגל אלא מפני שראו יחיד ורבים שהרי דוד וישראל עשו תשובה ונתכפר להם וזה"ש "דברי עונות" כך (תמר) [אמר] דוד לפני הקב"ה (הוא) עון בת שבע "מני" בשביל שילמדו ממני כל היחידים שבעולם ויעשו תשובה וזה"ש כוונת הגמרא שאם חטא יחיד [אומרים לו] כלך אצל דוד ואם חטאו רבים [אומרים להם] כלך אצל מעשה העגל. וכך (תמר) [אמר] "פשעינו" לשון רבים שאם חוטאים כולנו "אתה תכפרם" שהרי חטאנו באותו מעשה העגל ואתה תכפרם במעשה המשכן. המורם מזה שאם חטא יחיד ועשה תשובה תשובתו מתקבלת, וראיה מדוד המלך ע"ה, ואם חטאו רבים ועשו תשובה תשובתם מתקבלת, וראיה מישראל ונתכפרם להם במעשה המשכן.

ג. כ"ז נראה העתקת תלמיד לצורך הקטע דלהלן.

נא. וזהו שאמר.

נב. נדצ"ל וזהו.

נג. נדצ"ל שנתכפר.

או יאמר בא"א כתיב פקד עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים איש כחטאו יומתו בגמרא דף [...] וזה"ש "דברי עונות" שאמר פקד עון אבות על בנים "גברו מני" אני לא עשיתי וזהו גברו מני וזהו מקרא שכתוב פקד עון אבות על בנים הבנים לא חטאו ולא פשעו אבל "פשעינו אתה תכפרם" האב והבן פשעינו אתה תכפרם, וי"ל שלזה כיון מ"ש בגמרא ברכות דף [ז' ע"א] שאל משה רבינו ע"ה להקב"ה מפני מה צדיק ורע לו רשע וטוב לו השיבו הקב"ה צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק ולזה (שובב) [סובב] הולך מ"ש התנא"י העושה עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד וכל העושה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד ואמרו רז"ל ל"ל לעולם יראה אדם [עצמו] חציו זכאי וחציו חייב א"ך אם היה אדם שקול הנמ"ט^י, וזה"ש "דברי עונות גברו מני" אינו יכול להכריע לא לזה ולא לכן אני מבקש מלפניך פשעינו שגברו אתה תכפרם אכ"ר. ודו"ק^{יב}.

ב

ביאור ד"בית" היינו גוף ועד"ו יבאר על התשובה

אֲרֻמָּךְ ח' ב' דְּלִיתָנִי וְלֹא שִׁמְחָתָ אִיבִי לִי^{יט}

ונ"ל מזמור שיר תנוכת הבית לדוד על התשובה, ע"ד מה שפירש[ו]

נד. באופן אחר.

נה. אבות פרק ד' משנה י"א והלשון שם לפנינו: העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עברה אחת קונה לו קטיגור אחד.

נו. קדושין דף מ' סוף ע"א.

נז. הנה מה טוב.

נח. קטע זה נראה שאינו מרבינו.

נט. תהלים ל ב.

בגמרא שהבית הוא הגוף, וכיון שנתחנך הגוף המצות ומע"ט נק' גוף האדם בית וצ"ל מזמור זה, ולכן יפרש מזמור זה על בעל התשובה. "ארוממך ה' כי דליתני" ע"ד מ"ש רז"ל במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים יכולים לעמוד, ופי' דליתני לשון הגבהה, כמ"ו וגם דלה דלה לנו, עוד דליתני לשון דלת ע"ד מ"ש בגמרא^{סא} מאי טעמא תליא כרעיה ידיה כדר"ל עי"ש ע"פ כי ביה ה' צור עולמים וכו'. "ולא שמחת אויבי לי" ע"פ מה שפירשו רז"ל ע"פ^{סב} ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו, וע"ד מ"ש רז"ל אויבי איש אנשי ביתו וכו'.

ה' אֱלֹהֵי שְׁנֵעֲתִי אֱלֹהֵי נִתְרַפְּאֵי^{סג}

כא

ביאור מאמר הגמרא אוריין תליתאי לעם תליתאי
וכו' בכמה אופנים

נמרא דשבת דף פ"ח^{סד}

דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי על יד תליתאי ביומא תליתאי בירחא תליתאי עכל"ה.

ס. שמות ב יט. ונרצ"ל כמ"ש.

סא. מנחות דף כ"ט ע"ב וזה לשון הגמ' שם ומפני מה נברא העולם הזה בה"י מפני שדומה לאכסדרה שכל הרוצה לצאת יצא, ומ"ט תליא כרעיה דאי הדר בתשובה מעיילי ליה, וליעייל בהך לא מסתיינא מילתא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש וכו'.

סב. משלי טו ז.

סג. תהלים ל ג. רבינו ז"ל השאיר כאן חצי עמוד לבן ונראה שהיה ברצונו להעלות על הכתב פירוש המשך המזמור ולא עלה בידו.

סד. ריש ע"א.

זה המאמר נתחבטו בו מהרש"א והרי"ף עיין הלא בספרתם.

א. בריך רחמנא דיהיב לן אוריין תליתאי, פי' ע"ד מה שתקנו אנשי כנה"ג אתה אחד ושמןך אחד שהיא התורה כולה שמותיו של הקב"ה, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, הרי שלשה אחד. ומי גרם לישראל האחדות עם הקב"ה היא התורה שקבלתו על ה"ס"ה זהו כוונת אוריין היא החוט המשולש לישראל עם הקב"ה וזהו תליתאי.

ב. לעם תליתאי, בהקדים מ"ש בזה"ק שישראל ע"י עסק התורה זוכים לנר"ן ואוה"ע שלא קבלו את התורה אין להם כי אם נפש הבהמית, זהו לעם תליתאי.

ג. על יד תליתאי פי' משה רבינו ע"ה כתוב בו ותרא אותו כי טוב הוא^ס, לפיכך הוא שלישי בטוב וזהו כוונת המדרש^י יבוא טוב הוא משה רבינו ע"ה, וקבל טוב היא התורה שנא' כי לקח טוב וכ', מטוב הוא הקב"ה שנא' טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

ד. ביומא תליתאי פי' יום שנכפל בו כי טוב, נתנה בו התורה הנק' כי טוב.

ה. בירחא תליתאי, בהקדים מ"ש במדרש^י על פסוק^י (על מה) [למה] תרצדון הרים גבנונים וכו' ולא בחר הקב"ה לתת תורה

סה. הר סיני.

סו. נפש רוח נשמה, והיינו תליתאי.

סז. שמות ב ב.

סח. מנחות דף נ"ג ריש ע"ב.

סט. עיין בראשית רבה פרשה צט א ומגילה דף כ"ט ע"א.

ע. תהלים סח יז.

על ההרים כי אם על ה"ס"י שהוא שפל מכל ההרים, ולא נתנה על הר תבור וחרמון שבאו מרחקים מפני גבהותם, והיינו טעמא שבחר הקב"ה לתת התורה כי אם בחדש סיון, שם רמ"ז וה"ן מספר^{עב}, סיון עם האותיות גימט' סיני, ולכן לא תמצא החשבון הזה בשאר חדשים. ותמצא ה' תליתאי במאמר כנגד חמשה חומשי תורה.

או יאמר באופן אחר בריך רחמנא דיהב לן אוריין תליתאי, פירוש בהקדים מ"ש במדרש כי כל מה שיש בנביאים ובכתובים הכל רמזו בחמשה חומשי תורה, וזהו אוריין תליתאי משולשת תורה בנביאים ובכתובים, לעם תליתאי הם ישראל שנקראו חכמים נבונים ידועים, על יד תליתאי הוא משה רבינו ע"ה שזכה לשלשה כתרים כתר תורה וכתר כהונה ששמש שמונה ימים בכהונה גדולה וכתר מלכות שהיה מלך כמ"ש ויהי בישורון מלך, ביומא תליתאי היינו סברת רז"ל דביום השבת נתנה התורה ויום השבת יש בו שלשה סעודות, בירחא תליתאי שבו פסקה התורה מלספור החדשים, שלא תמצא בחמשה חומשי תורה כי אם בחדש הראשון בחדש השני בחדש השלישי [ולא נזכר חדש השלישי בתורה כי אם בפסוק זה דווקא^{עג}] לכן נתנה בו התורה ודו"ק.

עא. הר סיני.

עב. מליצה עדה"כ בתהלים קד כה "שם רמש ואין מספר", והיינו דמשמש ללשון רמז ומספר הנוטריקון.

עג. מילים אלו הוסיף אותם רבינו ז"ל בין השורות.

כא

ביאור פרק נ"א בתהילים גבי יציאת מצרים וקבלת התורה

ואגב זה יבואר מ"ש דוד המלך ע"ה במזמור נ"א תהלים, #למנצח מזמור לדוד י"ה"י בעוזך ישמח מלך. "בעוזך" היא התורה שנק' עוז כמ"ש ה' עוז לעמו יתן וכו', "ישמח מלך" הוא משה רבינו ע"ה שנתנה תורה ע"י שנא' ויהי בישורון מלך, ובשועתך שהושעת את ישראל ממצרים על ידו, מה יגיל מאד. עוד י"ל "ובשועתך מה יגיל מאד" שהושעת את ישראל על ידו במעשה העגל.

תאות לבו נתת לו וכו', היא השכינה, וארשת שפתיו כל מה שהתפלל על ישראל נתקבלה תפלתו וזהו וארשת שפתיו כל מנעת סלה.

כי תקדמנו ברכות טוב כמ"ש ותרא אותו כי טוב הוא, תשית (בראשו) [לראשו] עטרת פז הוא הכתר שנטל מעל ראש פרעה.

חיים שאל ממך במעשה העגל, נתת לו ולא כלה שונאיהם של ישראל, והיינו שגרמה לישראל אורך ימים עולם ועד.

גדול כבודו בישועתך. ע"פ מ"ש"ה והאיש משה גדול מאד בעיני וכו' "בישועתך" שהושעת את ישראל על ידו ואח"ך במעמד הר סיני "הוד והדר תשוה עליו" כמ"ש ומשה לא ידע כי קרן עור פניו שלבש קרני הוד, וזהו תשוה עליו במעמד הר סיני.

עד. כן הוא בכת"י והוא סימן לשם הוי"ה ב"ה.

עה. שמות יא ג ... גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני הקם.

כי תשיתו ברכות לעד תחדו בשמחה את פניך. ע"ד מ"ש רז"ל ע"פ ויברך ה' את בית עובד אדום הגתי בגלל ארון האלהים וגו' משה רבינו ע"ה שקבל הלוחות כ"ש שהברכות מצויין אצלו, וזהו כי תשיתו ברכות לעד בשביל שנתת על ידו התורה. תחדו בשמחה את פניך, שמעולם לא זזה שכינה ממנו, וזהו "את פניך" היא השכינה, והיינו טעמא שאמר "בשמחה" כמ"ש רז"ל אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה.

כי המלך בוטח בה' ובחסד עליון כל ימוט. בהקדים מ"ש רז"ל בשעה שעלה משה רבינו ע"ה למרום בקשו מה"ש לפגוע בו, מה עשה הקב"ה ית"ש עשה קלסתר פניו דומה לאברהם אבינו ע"ה ואמר להם הקב"ה למה"ש לא זהו שאכלתם אצלו נתביישו וחזרו לאחור זה"ש "כי המלך" הוא משה רבינו ע"ה שנק' מלך שנא' ויהי בישורון מלך, "בוטח בה'" בשעה שרצו לפגוע בו המלאכים לא פחד מהם מצד הביטחון, והקב"ה ית"ש במה הצילו כיון שבטח בו, בטענת חסד לאברהם, דהיינו החסד שעשה אברהם אבינו ע"ה עם המלאכים, אלמלא הוא לא היה ניצול משה רבינו ע"ה, וזהו "ובחסד" שעשה העליון שהזהיר למלאכים שעשה קלסתר של משה דומה לאברהם, "בל ימוט" משה רבינו ע"ה לפניו, וזהו ובחסד עליון כל ימוט.

תמצא ידך לכל אויביך ימינך תמצא שונאין. בהקדים מ"ש רש"י ז"ל ע"פ והיה כאשר ידו וגבר ישראל וכו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו' אלא בזמן וכו' נפקא מינה הרמת יד משה מגביר את ישראל על אויביהם וראיה מעמלק ומצינו בקריעת ים סוף שפירשו רז"ל ע"פ"י מוליך לימין משה וכו'.

עו. ישעיה סג יב.

שהקב"ה נתן ידו בשל משה ונקרע הים וטבע פרעה וחילו וכל מצרים בתוך הים, וזה"ש "תמצא ידך לכל אויבך" ממלחמת עמלק כדפירשנו, "ימינך תמצא שונאיך" היא קריעת ים סוף כדפירשנו לעיל, וזה"ש הפסוק קומה ה' וינוסו משנאיך מפניך.

תשיתמו כתנור אש לעת פניך ה' באפו יבלעם ותאכלם אש. בהקדים מ"ש רז"ל ע"פ כי בדבר אשר זדו עליהם אמרו מושיען של ישראל נשליך אותו למים והקב"ה נשבע שלא יביא מבול לעולם וכו', והם לא ידעו שעל כל העולם אינו מביא אבל על אומה אחת הוא מביא כדפירש רש"י ז"ל, ועיין בפירוש רש"י ז"ל ע"פ כמו אבן צללו כעופרת וע"פ וברוח אפך, וזה"ש "תשיתמו כתנור אש לעת פניך [ה']", דהיינו בשעת חרון אפך ה' "באפו" הוא חרון אפו "יבלעם" כמו תבלעמו ארץ "ותאכלם אש" כמו יאכלמו כקש.

פרימו מארץ תאבד וזכרם מבני אדם. מקלל דוד המלך ע"ה ואומר כמו שפרעה גזר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו ... והילדים שהיה שוחט ק"ן בבקר וק"ן בערב כך הקב"ה ישיב להם גמולם בראשם וזהו פרימו מארץ תאבד וכו'.

עז. וזה כוונת.

עח. עיין סוטה דף י"א ע"א.

עט. ר"ל שעל הפסוק תהמת יקסימו ירדו במצולת כמו אבן (שמות טו ה) פי' רש"י ז"ל וזה לשונו, כמו אבן. ובמקום אחר צללו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כקש, הרשעים כקש הולכים ומטורפין עולין ויורדין בינונים כאבן והכשרים כעופרת שנחו מיד עכ"ל.

פ. שם פסוק ח'.

פא. התיבה נסתרת בכריכה ונראה שכן צ"ל.

פב. נמצאת כאן בכת"י תיבה אחת לא ברורה.

כי נטו עליך רעה חשבו מזמה כל יוכלו. בהקדים מ"ש רז"ל שכל השונא את ישראל נעשה שונאו של הקב"ה, וכמו שדרשו על פסוק הבה נתחכמה לו פן ירבה, אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה. וזה"ש "כי נטו עליך רעה" כביכול כאלו עלה^פ, "חשבו מזמה" דהיינו שאמרו פן ירבה, "בל יוכלו" שאתה אמרת כן ירבה. עי"ל כי נטו עליך רעה שאמר להם פרעה ראו כי רעה נגד פניכם חשבו מזמה כל יוכלו ע"ד מ"ש הכתוב אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל ונהפכה שלייתם עליהם ולא הועילו כלום.

כי תשיטמו שכם במיתריך תכוון על פניהם. ע"ד גדולה ביזת הים יותר מבזית מצרים ושכם מלשון חלק כמ"ש ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך.

רומה ה' בעוז נשירה ונזמרה גבורתך. פרוש "רומה ה' בעוזך" היא התורה שנק' עוז שנתת לנו שבזמן שאנו עוסקים בה אנו מכירים רוממות שלך ואנחנו רואים הניסים והנפלאות והגבורות שעשית במצרים לאבותינו וזהו "נשירה ונזמרה גבורתך" ע"י עסק התורה והמצות. תם.

כב

ביאור אחר בדברי הנ"ל אוריין תליתאי בירחא תליתאי וכו'

דרש ההוא גלילאה בריך וכו'. בהקדים^פ מ"ש בגמרא בבא מציעא דף פ"ה ע"א רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא ואקרייה לא

פג. נדצ"ל עליך, או שריבר רבינו בלשון נקי.
 פד. בעמוד הסמוך בכתה"י ישנה העתקה של הקטע הנד' וז"ל שם "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם (משלי יז ו), בהקדים מ"ש במציעא דף פ"ה (סוף ע"א)

ימוש ומפין, יתיב ארבעין תעניתא אחריני ואקרייה לא ימוש מפין ומפי זרעך, יתיב מאה תעניתא אחריני אתא ואקרייה לא ימוש מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, אמר מכאן ואילך לא צריכנא תורה מחזרת על אכסניא שלה. זה"ק^פ ההוא גלילאה שאמר אוריין תליתאי פי' כיון שהוא חכם ובנו חכם ובן בנו חכם הרי"י תורה אינה פוסקת מזרעו מפני שמחזרת על אכסניא שלה, ורב יוסף יוכיח.

לעם תליתאי שנתברך ברכה המשולשת בתורה יברך יאר ישא.

ביומא תליתאי וכו' כדפי' לעיל, בירחא תליתאי כדפירשנו לעיל.

ועוד יש לפרש אשת חיל על התורה בס"ד כמו שפי' קצתה בספר שערי בינה^פ, השם יזכנו ויחיינו לפרש כולה לכבוד תורתו

אמר רבי פרנץ אמר רבי יוחנן כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר (ישעיה נט) ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, מאי אמר ה' אמר הקב"ה אני ערב לך בדבר זה, מאי מעתה ועד עולם אמר רבי ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה. רב יוסף יתיב ארבעין תעניתא וכו'.

פה. נראה שר"ל זהו כוונתו.

פו. לא ברור בכת"י ונראה שכן כתוב.

פז. וזה לשון רבינו בשערי בינה הנז': "ועפ"ז יפורש ג"כ מה שאמר שלמה המלך ע"ה בספרו אשת חיל מי ימצא ורחק מפנינים מכרה (משלי ל"א, י'), והנה העוסק בתורה לשמה עושה כמה ארצות וכמה רקיעים למעלה בחידושים שמחדש בה (וזהו הקדמה ד', ב') כמו שנאמר ואשים דברי בפין ובצל ידי כסיתיך לנטוע שמים וליסד ארץ ולאמר לציון עמי אתה (ישעיהו נ"א ט"ז), לרמוז דהעוסק בתורה לשמה זוכה ומחדש בה חידושים, ולא די לו שמחדש חידושים, אלא גם העסק שעוסק בה מגן עליו מכל פגעים רעים ומכל מיני קטרג, וע"י מה שמחדש בה נוטע שמים ומיסד ארץ.

וזהו שאמר ואשים דברי בפין לרמוז על הלומד תורה לשמה ומחדש בה חידושים,

ולכבוד שכינתו ויקיים בנו מקרא שכתוב גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

ובצל ידי כסיתך לרמוז דאגוני מגינה ואצולי מצילה מכל דבר רע (סוטה כא), ועל ידי מה שמחדש חידושים, הוא כדי לנטע שמים חדשים וליסד ארץ חדשה, שע"י כך ובא לציון גואל, וזהו ולאמר לציון עמי אתה וכו'.

וזהו שכתבנו שאשת חיל רומז על התורה שנקנית במ"ח מעלות הנזכרים בפרקי אבות (ו, ה), והנה חיל גי' מ"ח, זהו כוונת הכתוב אשת שהיא התורה, חיל שנקנית במ"ח מעלות גי' חיל, אם קנה אותה במ"ח מעלות, בודאי שיוכה לחמישים שערי בינה, ושאל מי ימצא, כלומר ימצא מ"י שהיא גי' י' לרמוז לבינה כאמור, ורחק מפנינים מכרה, פנינים הם המלאכים שנכנסים לפני ולפנים, התורה רחוקה מהם ולא ניתנה למלאכים כי אם לישראל (שבת פח:), וזהו שאמר בטח בה לב בעלה ושלל לא יחסר לרמוז דהעוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה כמו שאמר התנא ע"ה (אבות ו, א) ונעשה כמעין המתגבר, ותמיד מחדש חידושים, ושומרת אותו בקרב כמו שדרשו רבותינו ז"ל (אבות ו, ט) בשכבך תשמר עליך (משלי ו, כ"ב) בקבר, והקיצות היא תשיחך לעולם הבא, ובעוה"ז אגוני מגנה ואצולי מצלה, וזהו בטח בה לב בעלה, דהיינו אפילו בעידנא דלא עסיק בה מגינה ומצילה, וזוכה לחדש חידושים. וזהו גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה, דהיינו לא מלבד שמחדש חידושים טובים, אלא גם מצילתו מיצר הרע, שנאמר רע, ומקרבתו ליצה"ט, וזהו גמלתהו טוב הוא היצר הטוב, ולא רע הוא היצר הרע, על דרך אם פגע בך מגול זה משכחו לבית המדרש (קידושין ל:). וממילא אין כח ליצר הרע לשלוט בו בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה מגינה ומצילה, וזהו כל ימי חייה, עד כאן לפי דרכנו, עכ"ל הטהורה של רבינו שם, ולפי הנראה היתה כוונתו להמשיך ולחבר בדרך זו על כל פרק אשת חיל, אך לא זכינו בעוה"ז, ושמא חיבר ולא נודע איה מקומו וזע"ד.

כג

ביאור ד"מצועק" חיינו הקל' ע"ד רמז כתיבת
"ממצוקותיהם"

[וניצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם וצילם^ט]

"ממצוקותיהם" גימ' מן הקליפות עם אותיות מן הקליפות והכולל.

ליקבה"ו פרשת עקב

כד

ביאור תיבת הגר דחיינו נשמות ישראל בשיעבוד
מצרים

וַאֲסַבְתָּם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתָם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם^ט

הגר היא הנשמה והנה הגר במילוי כזה הה גימל ריש אותיות
המילוי גי' נשמה והטעם כי גרים הייתם בארץ שכל נשמות
בני ישראל נזדככו [בשעבוד^ט] מצרים כמ"ש רבינו האר"י זלה"ה.

פח. תהלים קו ו. אכן י"ל זאת על שאר פסוקים במזמור זה דמדכר בהו לשון
ממצוקותיהם כיעו"ש.

פט. דברים י ט.

צ. לא ברור בכת"י ונראה שכן צ"ל.

בה

ביאור בושת הפנים וצדק דקוב"ה

לך ה' הצדקה] וְלִנּוּ בִשֵּׁת הַפָּנִים^א

בהקדים מ"ש הנביא ע"פ^ב ובחנוני [נא] בזאת וגו'^ג, שהקב"ה ית"ש משלם שכר על הצדקה כפלי כפלים, כדדרז"ל^ד דאם תבוא לדרוש בכל מה שנותן האדם, מידו יתברך הוא כמ"ש^ה כי ממך הכל ומידך נתנו לך, ואעפ"ך עושה חסד עמנו ונותן לנו שכר הצדקה לה"י, כנ"י בנ"ח אדם לחבירו שעושה עמו צדקה מתבייש ממנו, וזה"ש "לך ה' הצדקה", שעושה בנ"ט אדם לחבירו והכל מידך לשלם לאיש עושה הצדקה גמולו כפלי כפלים, אכן אנחנו שתופסים הצדקה "ולנו בושת הפנים", שמתביישים מבני אדם שנותנים, ע"ד מ"ש בגמ' מ"ד כרום זולות לבני אדם וכו', אם נצטרך אדם לבריות נעשים פניו ככרום וגו', לכן התיקון שלנו הוא נחפשה וגו' ונשובה עד ה' והוא ישפיע עלינו מידו המלאה והרחבה ולא נצטרך עוד לידי מתנת בשר ודם יהרמ"ק^ז אכ"ר.

צא. דניאל ט ז.

צב. נראה שכוונת רבינו ז"ל: על פי ה'.

צג. מלאכי ג י.

צד. אולי ר"ל כדרשו רבותינו ז"ל.

צה. דה"א כט יד.

צו. נדצ"ל לה.

צז. נדצ"ל אכן.

צח. נדצ"ל בין.

צט. נדצ"ל בין.

ק. נחפשה דרבינו ונחקרה ונשובה עד ה' (איכה ג מ).

קא. יהי רצון מלפניך ה'.

כו

**ביאור ד"לחם" דארעא היינו אורייתא ואותיותיה
היינו "אבניה" ו"הרריה" היינו חכמיה**

ליקבה"ו ארץ אשר לא כמסכנת תאכל בה לחם [לא תחסר כל בה
ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת] (ובו"י)^{קב}

רומז על התורה כמ"ש^{קכ} אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד,
"לא תחסר כל בה" כמ"ש התנא דכולא בה וכו', "אבניה" הם
האותיות כמ"ש ס' יצירה שני אבנים וכו', "ברזל" כמ"ש במדרש
מ"ח נביאים וד' נביאות נתנבאו על ישראל ולא הוסיפו על התורה
אפילו אות אחת, "ומהרריה" הם התנאים והאמוראים וכו'.

כז

**ביאור הפסוק הנ"ל שרמוזים בו ג' תנאי השראת
השכינה**

ארץ וכו'. בהקדים מ"ש רז"ל אין השכינה שורה אלא [על] חכם
נבון ועשיר, וכולהו רמיזי בהאי קרא וכו'.

כח

ביאור מהו שם הקב"ה השלם דאיתא בזוה"ק

זוהר פרשת יתרו דף פ"ח וז"ל מהו שבת שמא דקוב"ה דאיהו שמא
שלים מכל סטרוי.

קב. דברים ח ט.

קג. משלי ג טז.

נלע"ד בהקדים מ"ש בשו"ע יו"ד סי' רע"ו סעי' ט' שבעה שמות שאינם נמחקים הם הוי"ה אדנ"י אל אלוה אלהי"ם שדי צבאות עולה בחשבונם תת"רס"ג ועם אותיותיהם עולים תת"ר"ץ והתיבות ז' ושני כוללים ס"ה תת"רצ"ט גימט' השביעי שבת כמ"ש ויום השביעי שבת לה' אלהיך בעשרת הדברות.

או יאמר ב"ה, מהו שבת וכו' פסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד עם ששה אותיותיו גימ' השביעי שבת עם אותיות המילוי וק"ל.

כט

ביאור הפסוק דבא לחשמי' החילוק בין לומד לשמה ללומד שלא לשמה

וְכָל בְּנוֹךְ לְמוֹדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בְּנוֹיָהּ

הנה יש שני סוגים בלומדי תורה הא' שלומד תורה לשמה בלי שום פניה אחרת, והסוג השני לומד על מנת לקנטר ולהקרות רב וכו', והתורה מונחת בקרן זווית כל מי שרוצה יבוא ויטול, א"כ מה בין לומד לשמה ללומד שלא לשמה. וזהו שהוקשה לפסוק, ותירץ וכל בניך למודי ה', דתורה מונחת וכו' וכולה שמותיו של הקב"ה, א"ך^{קד} מה בין לומד לשמה לשלא לשמה, לכן אמר "ורב שלום בניך" הם הלומדים לשמה וכו' והיינו דאמרו רז"ל^ק ת"ח וכו' אל תקרי וכו'.

קד. ישעיה נד יג.

קה. אם כן.

קו. שני מילים לא ברורים בכת"י ואולי כן צ"ל.

קז. אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל

ליקוטה"ו . ליקוטי כתובים . בס"ד עמ"י עש"ו

ל

ביאור השמים מספרים כבוד אל ע"פ דרשת בר קפרא

מוזמור יט [א-ב] למנצח מוזמור לדוד: השמים מספרים כבוד אל וכו' בגמרא דכתובות דף ה' ע"א דרש בר קפרא וכו' גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה [שמים] וארץ וכו', מיתב השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע הכי קאמר מעשה ידיהם של צדיקים מגיד הרקיע ומאי ניהו מטר, עכ"ל.

לא

ביאור קרא חנו' על מעלת הצדיק שומר חברית שמקיים עולם ומלואו ותכליתו

בספר מדבר קדמות למהרחיד"א כתב במערכת מ"ם וז"ל מילה מלבד היותה מצוה גדולה עד מאד, עיקר התורה וקבלת האלהות וקיום העולם, ובא וראה כי ברית גי' תורה עם הכולל ונכרתו עליה י"ג בריתות, ואפילו אברהם אבינו ע"ה לא נקרא שלם עד שמל, ועוד בה כהנה וכהנה כידוע מרז"ל. עוד יש בה כמה סגולות, א' עוצרת המגפה, ב' רואה פני שכינה, ג' זוכה לנבואה שלימה, ד' אינו רואה פני גיהנם, ה' אויביו נופלים תחתיו, ו' תפלתו נשמעת. הרב עיר וקדיש הרשב"א זלה"ה הלוי בספרו הנחמד מנות הלוי דף קצ"ג עכ"ל.

בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרי בניך אלא בוניך.

לז

ובהקדמה זו יתבאר המזמור הנז' בס"ד על הצדיק השומר אות ברית קדש בס"ד.

לב

**ביאור מלאכי צבאות דהיינו מלאכים המלווים
לאדם בשבת וביאור ונות תחלק שלל דהיינו
עונה דתלמידי חכמים**

מַלְכֵי צְבָאוֹת יְדֻדֹן וְדָוִן וְנֹת בֵּית תְּחַלֵּק שְׁלָלָא

בהקדים מ"שק"ש שני מלאכי השרת מלווין לו לאדם [בערב שבת]
מבית הכנסת לביתו וכו' ב"ת ת'חלק ש'לל ר"ת שבת, עוד
ידודו"ן ונו"ת ב"ת תחלק ש'לל ס"ת גימ' תתק"פ. בהקדים מ"ש
מוהר"ש מאסטרופולי בליקוטי שושנים משם המקובלים כי
המשמש מטתו מע"ש לע"ש מעורר תתק"ף (גי' וערב שבת) עלמין
קדישין צרור החיים, עבד"ק"י והרמזו יע"ק"א.

לג

ביאור מיתוק הדינים בשבת שהינם חסדים גמורים

**מזמור עג [בכת] ואני קרבת אלהים לי טוב שתי (בה') [באדני] יהוה
(מחסה) [טחסי] לספר כל מלאכותיך**

אפשר לרמוז זה הפסוק על יום השבת שמתמתיקים בו כל הדינים
ונעשה הכל רחמים, ואפילו הרשעים אינם נידונים בגיהנם

קח. תהלים סח יג.

קט. שבת דף קי"ט ע"ב.

קי. עיין בדברי קדשו.

קיא. יבא על נכון.

וזה"ש "ואני קרבת" מלת קרב"ת בגימט' שבת, "אלהים" שהוא מדת הדין ביום שבת (מתמתיק) [מתמתק] ונעשה רחמים, וזהו "לי טוב שתי בה' אלהים (מחסה) [מחסי]", אדני אותיות דינא, הוי"ה בניקוד אלהים רומז על הרשעים שמהפכים מדת הרחמים למדת הדין, כל זה יום השבת חוזר רחמים ואפילו הרשעים נחים, וזהו שתי בה' אלהים (מחסה) [מחסי], דהיינו ביום השבת לא יירא מכל הדינים שבעולם, "לספר כל מלאכותיך" דהיינו ביום השבת אני מספר כל המלאכות כמו שתקנו לנו רז"ל בקידוש של שבת ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ויכל אלהים ביום השביעי מלאכתו וכו'.

לד

ביאור ורמז תיבת "שתי" בקרא הגז'

רמז "שתי" ר"ת ש'שת י'מים ת'עבוד, ור"ת יום ש'בת ת'שמור, עוד ר"ת ש'בת ת'פלין י'סוד ששלשתן נקראו אות.

לה

ביאור הפסוק שרומז על התפילין

בעה"ו וְשָׁמַן לְמַאֲזֵר וּבְשָׁמִים לְשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְמֹצֵת הַפְּתִימִים^{קכ}
ירמוז על התפילין.

"שמן" במילוי כזה ש"ן מ"ם נו"ן גי' תקמ"ו כמנין אחד ועשרים של שם הוי"ה ב"ה^{קכ} שיש בתפילין. "למאזר" במילוי כזה למ"ד מ"ם אל"ף ו"ו רי"ש גי' תרפ"ז כמנין שם הוי"ה ב"ה בד'

קכ. שמות לה ח.

קכג. ר"ל כמנין כ"א פעמים שם הוי"ה ב"ה.

מילואיו העולים רל"ב ושם אהי"ה בג' מילואיו העולים תנ"ה, וכולם (מאירים) [מאירים] בתפלין. "שמן" גי' השכינה, "ובשמים" עב"ך קי"ג הנשמה ו"המשחה" אותיות (ו)החמשה כנגד חמשה דברים שנמשלה בהם להקב"ה.

מדרש פליאה

לו

ביאור מדרש פליאה אין מניחין תפילין אלא בשבת ע"ד הרמז

אין מניחים תפלין אלא בשבת עכ"ל, והוא פלא כשמו, וכבר דשו ביה קמאי. והנלע"ד בהקדים מ"ש מר"ן בשו"ע או"ח סי' כ"ז וז"ל מקום הנחתן בזרוע שמאל בבשר התפוח, זהו עיקר הנחתן) התפילין של יד, וזהו כוונת המדרש אין מניחין תפילים דהיינו מקום הנחתן והוא בשב"ת ר"ת ב'זרוע ש'מאל ב'בשר ת'ופח, וזהו מקום הנחתן כמ"ש מר"ן ודו"ק.

קיד. עם שתי כוללים, ש"ובשמים" בגי' שצ"ח ו"הנשמה" בגי' ת'.

רמזים ונמדיקונים בתיבת "שבת"

ליקבה"ו שבת בראשי תיבות בעזרת שוכן ערבות . בעה"ו אכתוב
אותם על הסדר בסמיכות אשה אל אחותה איה"ב כי"ר.

שבת

א ר"ת ש'שה ב'סיון ת'ורה או ש'בעה וכו'

ב ש'מלותיך ב'ערב ת'חליף

ג ש'לום ב'ביתך ת'עשה

ד ש'לחן ב'ו ת'ערוך

ה ש'כינה ב'ו ת'רום

ו ש'פחה ב'עצב ת'היה

ז שיחה ב'טלה ת'עזוב

ח ש'מאל ב'ימין ת'כלול

ט ש'ירה ב'שמחה ת'אמר

י ש'קולה ב'שקל ת'ורה

יא ת'ברך ש'בע ב'רכות

יב ב'יום ש'ביעי ת'שבות

יג ת'פלות ש'לש ב'כונה

יד ת'בלין ב'כל ש'מה

טו ת'שובה ש'לימה ב'ו . ת'חזור ב'תשובה ש'לימה

טז ת'קום ב'עלות ש'חר

יז ת'קנה ב'שר ש'מן

יח ש'כר ת'קבל ב'כפליים

יט ת'וספת ש'בת ב'חול

כ ש'ערי ב'רכה ת'פתח

כא ש'מור ת'שמרנו ב'אהבה

כב ש'טן ב'שבת ת'כניע

כג ש'פתותיך ב'חידושים ת'פתח

כד ת'עסוק ב'צרכי ש'בת

כה ב'יום ש'שי ת'כין

כו ת'זהר ב'הדלקת ש'מן

כז ב'צל ש'די ת'חסה

כח ב'כבוד ש'בת ת'זכה

כט ש'ני ת'בשילין ב'סעודה

ל ב'נים ש'לימים ת'וליד

לא ב'דינים ש'לו ת'זהר

